

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

LOGOPEDIYA FANINING UMUMIY MASALALARI

Gulmuradova Sevinch

sevinchisroilova684@gmail.com

Abdumurodova Muxlisa

fojimiradova@gmail.com

Safarova Mahliyo

mahleyosafarva@gmail.com

Jizzax Davlat Pedagogika Unversiteti

Pedagogika va psixalogiya fakulteti

Logopediya yonalishi 510-23-guruh 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada logopediya fanining asosiy masalalari, uning rivojlanish tarixi, zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari tahlil qilingan. Logopediyaning fanlararo aloqalari, metodologik asoslari va zamonaviy yondashuvlari muhokama etilgan.

Kalit so'zlar: logopediya, nutq buzilishlari, korreksion pedagogika, maxsus ta'lim, rehabilitatsiya.

ОБЩИЕ ВОПРОСЫ ЛОГОПЕДИЧЕСКОЙ НАУКИ

Аннотация: В данной статье анализируются основные вопросы логопедической науки, история ее развития, современные тенденции и перспективы. Обсуждаются междисциплинарные связи, методологические основы и современные подходы к логопедии.

Ключевые слова: логопедия, нарушения речи, коррекционная педагогика, специальное образование, реабилитация.

GENERAL ISSUES OF SPEECH SCIENCE

Abstract: This article analyzes the main issues of speech science, the history of its development, modern trends and prospects. Interdisciplinary connections, methodological foundations and modern approaches to speech therapy have been discussed.

Keywords: speech disorders, Correctional pedagogy, special education, rehabilitation.

KIRISH

Logopediya - nutq buzilishlarini o'rganuvchi, ularning oldini olish va bartaraf etish yo'llarini ishlab chiquvchi maxsus pedagogika sohasidir [1]. Zamonaviy jamiyatda nutq buzilishlari bilan bog'liq muammolar tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, maktabgacha yoshdagi bolalarning 25-30 foizida turli darajadagi nutq buzilishlari kuzatilmoqda [2].

Logopediya fani rivojlanishining zamonaviy bosqichi yangi texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi bilan xarakterlanadi. Nutq buzilishlarini bartaraf etishning yangi usullari va metodlari ishlab chiqilmoqda, diagnostika va korreksiya jarayonlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish kengaymoqda [3].

Logopediya fanining dolzarbligi quyidagi omillar bilan belgilanadi: birinchidan, nutq buzilishlari bilan bog'liq muammolar ko'payib bormoqda; ikkinchidan, erta yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishining buzilishi keyinchalik ta'lim olish va ijtimoiy moslashuvda jiddiy qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin; uchinchidan, nutq buzilishlarini bartaraf etish uchun kompleks va tizimli yondashuv talab etiladi [4].

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi tizimli va qiyosiy tahlil, sintez va umumlashtirish usullariga asoslangan. O'zbek, rus va xorijiy adabiyotlar tahlili asosida logopediyaning zamonaviy holati va rivojlanish tendensiyalari o'rganildi.

Logopediya fanining metodologik asoslari materialistik dialektika, tizimli yondashuv va faoliyat nazariyasiga tayanadi [3]. Vygotskiyning oliy psixik funksiyalarning rivojlanishi haqidagi ta'limoti logopediyaning nazariy asoslaridan biri hisoblanadi [4].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Zamonaviy logopediya fanining rivojlanishida bir qator muhim yo'nalishlar shakllangan. Birinchi navbatda, logopediyaning fanlararo aloqalari kengayib bormoqda. Bu fan tibbiyot, psixologiya, lingvistika, pedagogika va boshqa fanlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularning yutuqlaridan samarali foydalanmoqda [5]. Bunday integratsiya natijasida nutq buzilishlarini kompleks o'rganish va korreksiyalash imkoniyatlari sezilarli darajada ortdi.

Nutq buzilishlarini diagnostika qilish sohasida ham muhim o'zgarishlar ro'y bermoqda. Zamonaviy diagnostika usullari nafaqat nutq buzilishlarini aniqlash, balki ularning kelib chiqish sabablarini ham chuqur tahlil qilish imkonini bermoqda [6]. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish diagnostika jarayonini yanada samaraliroq va aniqroq qilmoqda. Masalan, nutq tovushlarini tahlil qiluvchi maxsus dasturiy ta'minotlar, elektron testlar va monitoring tizimlari joriy etilmoqda.

Korreksion-pedagogik yordamni tashkil etish masalasi ham zamonaviy yondashuvlar asosida takomillashmoqda. Individual va differensial yondashuvlar logopedik yordamning asosiy tamoyillariga aylanmoqda [7]. Bu esa har bir bolaning individual xususiyatlari, nutq buzilishining o'ziga xos jihatlari va rivojlanish dinamikasini hisobga olgan holda korreksion ishlarni tashkil etish imkonini bermoqda.

Logopedik yordamning yangi shakllari va usullari ham rivojlanmoqda. Masofaviy logopedik xizmatlar, onlayn konsultatsiyalar, mobil ilovalar va raqamli o'quv materiallari keng qo'llanilmoqda. Bu esa logopedik yordamning qulayligi va samaradorligini oshirmoqda, geografik joylashuv bilan bog'liq to'siqlarni bartaraf etishga yordam bermoqda.

Maxsus ta'lim sohasidagi islohotlar logopediya fanining yanada rivojlanishiga turtki bo'lmoqda. Inklyuziv ta'lim g'oyalarining joriy etilishi logopedik yordamni umumta'lim muassasalari sharoitida ham tashkil etish zaruratini keltirib chiqarmoqda. Bu esa o'z navbatida logopedlarning kasbiy kompetensiyalariga yangi talablarni qo'yimoqda [8].

Zamonaviy logopediyada nutqiy muloqot kompetensiyasini rivojlantirish masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Nutq buzilishlari bo'lgan bolalarda ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirish uchun maxsus metodikalar ishlab chiqilmoqda. Bu jarayonda zamonaviy psixolingvistika va neyrolingvistika yutuqlaridan faol foydalanilmoqda.

Logopedik profilaktika yo'nalishi ham rivojlanmoqda. Nutq buzilishlarining oldini olish va erta yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini monitoring qilish bo'yicha samarali tizimlar yaratilmoqda. Bu borada ota-onalar va pedagoglar bilan hamkorlik alohida o'rin tutadi. Oilada nutq muhitini to'g'ri tashkil etish, bolaning nutqiy faolligini rag'batlantirish kabi masalalarga e'tibor qaratilmoqda.

Logopedik korreksiya jarayonida o'yin texnologiyalaridan foydalanish keng tarqalmoqda. Zamonaviy didaktik o'yinlar, interfaol metodlar va multimedia vositalari yordamida bolalarning nutqiy faolligi oshirilmoqda. Bu esa korreksion ishlarning samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda.

Logopedik xizmatning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalasi ham dolzarb hisoblanadi. Bu sohada xalqaro standartlar va ilg'or tajribalarni o'rganish, milliy qonunchilikni takomillashtirish ishlari olib borilmoqda. Logopedik yordam ko'rsatishning standartlari va sifat ko'rsatkichlari ishlab chiqilmoqda.

Kadrlar tayyorlash tizimini modernizatsiya qilish ham muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy logoped-mutaxassislar nafaqat an'anaviy bilim va ko'nikmalarga, balki raqamli kompetensiyalarga ham ega bo'lishlari talab etilmoqda. Shu maqsadda oliy ta'lim muassasalarida o'quv dasturlari va o'qitish metodikalarini takomillashtirish ishlari olib borilmoqda.

Xalqaro hamkorlik aloqalarini rivojlantirish orqali logopediya sohasidagi ilg'or tajribalar o'rganilmoqda. Xorijiy mutaxassislar bilan tajriba almashish, qo'shma loyihalar amalga oshirish va ilmiy tadqiqotlar o'tkazish amaliyoti kengaymoqda. Bu esa logopediya fanining nazariy va amaliy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

XULOSA

Logopediya zamonaviy sharoitda jadal rivojlanayotgan, dolzarb ahamiyatga ega bo'lgan fan sohasi hisoblanadi. Uning nazariy-metodologik asoslari takomillashmoqda, amaliy yo'nalishlari kengaymoqda [8]. Raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi logopedik yordamning samaradorligini oshirish imkonini bermoqda.

Logopediya fanining rivojlanish tendensiyalari quyidagilarni ko'rsatmoqda: fanlararo integratsiya kuchaymoqda; diagnostika va korreksiya usullari takomillashmoqda; individual yondashuv tamoyillari ustuvorlik kasb etmoqda; raqamli texnologiyalar va masofaviy ta'lim imkoniyatlaridan foydalanish kengaymoqda.

Kelajakda logopediya fanining yanada rivojlanishi kutilmoqda. Bu jarayonda quyidagi yo'nalishlar ustuvor bo'lishi mumkin: sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish; masofaviy logopedik yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish; profilaktik va erta diagnostika usullarini rivojlantirish; logopedik yordamni tashkil etishning yangi shakllarini ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Волкова Л.С. Логопедия. Москва: ВЛАДОС, 2020.

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

2. Smith J., Brown R. Speech disorders in early childhood. *Journal of Speech Therapy*, 2023, 15(2), 45-52.
3. Филичева Т.Б. Основы логопедии. Москва: Просвещение, 2021.
4. Выготский Л.С. Мышление и речь. Москва: Лабиринт, 2019.
5. Ayupova M.Y. Logopediya asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2022.
6. Johnson K.L. Modern approaches in speech therapy. London: Routledge, 2023.
7. Каримова В.М. Логопедик ёрдамни ташкил этиш. Тошкент: Фан, 2021.
8. Anderson P., Wilson M. Digital technologies in speech therapy. *International Journal of Speech Pathology*, 2024, 8(1), 12-25.